

Det glemte Ringe

Nogle minder fra Ringes ældste gade, Vestergade, og livet i Købmandsgården, der blev samlingssted for byens og egnens unge.

Af Ingeborg Bønding,

hjemvendt til sin fødeby efter mange år i det fremmede.

Når man går ned gennem Vestergade, går man i Ringes ældste gade. På venstre hånd, oppe fra hotellet, fandtes der, hvor nu minimarked »Elite« ligger, et pænt stykke grønsvær med røde fynske køer og et stort vandhul, hvor køerne kunne drikke.

Længere nede på venstre side var

det lange hvide hus, der nu er privatbolig for Poul Jacobsen, Midtfyns Motor-Service. Det var stuehuset til en gammel gård kaldet »Sognefogedgården«, for der boede stationsbyens sognefoged, der omkring sin gård havde en stor have med en del gamle sjældne træer, hvoraf nogle endnu står i murerme-

Et kig ned ad Vestergade omkring år 1910. Til højre i billedet ses Købmandsgården, hovedbygningen findes uændret i dag, bortset fra, at de store butiksruder er udskiftet og hele huset indrettet til privat beboelse.

ster Ernst Christoffersens have.

Ernst Christoffersens have og hus og hele det bebyggede kvarter, der nu kaldes Byvænget, var sognefogedens gamle, fine have. Ernst, som er murermester i tredje led her i byen, har bevaret nogle af de gamle, fine træer i sin forhave.

Længere nede på venstre side boede en væver Rasmussen og en fru Jessen med søn, og de havde pålægsforretning i det hus, hvor der nu er købmandsforretning. I det hus, hvor der nu er Vestre Vask & Rens, v/H. Hartmann, boede en gammel fotograf Hansen med en sort kukasse på stativ til fotografering. Vinkelvej fandtes ikke, men derimod en vej op til en gammel gård, kaldet Anders Hansens gård, hvor stuehuset endnu er bevaret som en stråtekt bindingsværksbygning, der er i privat eje. De tre længere til den fire-længede gård er revet ned for at give plads til de huse, der udgør Vinkelvej, der også har inddraget de marker, som lå bag gården. Vejen ender blindt, men i den ene ende af vejen, som går ud i Vestergade var der en stor have. På det andet hjørne af Vinkelvej-Vestergade — modsat tidligere vognmand Anton Nielsens hus og nu SID's kontorbygning, lå en bygning med en skoreparationsbutik og et skilt: »Arbejde Adler«. Skomageren, der boede her, blev aldrig kaldt andet end »Arbejde Adler«. Han havde

logi for vagabonder og drankere, når de ikke havde noget andet sted at overnatte. Han var en stor, stærk mand med en svær kone og mange børn. Hvor de gjorde af alle de mennesker i den beskedne bolig var altid en gåde. Der var nemlig mange fulde mænd og vagabonder dengang, og dem var vi altid bange for.

Forbi gården kom så lægeboligen med stor have, der ligger næsten uforandret i Nils Christiansens eje i dag, i min barndom beboet af dr. Ørsted. Dernæst i det, der nu hedder »Høkerens Madbutik«, boede »Bedstemor« med sin lille slikbutik med store sribede bismarcksbolsjer og endelig hestehandler Rasmussens store, hvide villa, som nu ejes af Bøgh Sørensen. Hvor »Rimi«'s parkeringsplads nu findes, var en gammel gård, Niels Jørns gård, for enden af hvilken skolebakken og Vestergade ender.

Går man så op ad Vestergade igen, lå dér, hvor nu kostskolen ligger: »Ringe Mellem- og Realskole« med skolebestyrer Axel Noach's villa med stor have om. Denne have er nu delvis bebygget hele vejen langs dengang søstien, som nu hedder Søgårdsvej. Søstien var dengang kun en sti langs søen. Der var sø og skøjtebane om vinteren og eng med frodigt fugle- og planteliv om sommeren. Hele området omkring det, der nu hedder Søtoftvej, var mar-

ker, der tilhørte Niels Jørns gård på Vestergade, og her på disse marker, der skrånede ned mod søen, kælkede hele byen på vintersøndage på store ti-mandskælke, der styredes med lægter af den bageste mand, og derved kunne man nå ned ad Niels Jørns bakkede marker og helt over på den anden side af den islagte sø.

Men nu er dette en saga blot, for der er ingen sø mere, og Niels Jørns marker er helt tæt bebygget med Søtoftekvarteret, der for en stor dels vedkommende ejes af Ringe Kost- og Realskole, som jo i dag er en af de største i landet.

Går vi nu videre efter Kostskolen, set nede fra det punkt, hvor Vestergade går over i Assensvej, ligger der en stor villa med en romantisk bagbygning. Jeg vil lige her bemærke, at mange tager fejl af gade og vej og kalder hele Vestergade for Assensvej. Det er en grov misforståelse, som har givet sig mange pudsige udslag for beboerne i Vestergade. Der er fuldgylidige skilteopslag, men menneskene bruger ofte ikke de der-til indrettede øjne til det, de skal bruges til.

Den nævnte store villa bebos i dag af forstander A. Vestgaard,

Købmandsgården, set fra Vestergade. Gårdskarlen Kristian præsenterer kørehesten. Til højre foran: købmand Alfred Knudsen og murermester Christoffer Christoffersen (murermester Ernst Christoffersen's (3. generation) far). Ved butiksdøren ses kommis Agerup. (Foto ca. år 1910).

Ringe Kostskole, og den bagved liggende romantiske bolig af skolepedel Henning Sørensen. Men dengang i den første fjerdedel af dette århundrede var det lægebolig, og havde været det i et århundrede før. I tiden 1904-1935 boede dr. med. Thomas S. Schultz her med sin frue og tre døtre, hvoraf den midterste, Maja, var min bedste veninde. Dengang var den nuværende pedelbolig et vinkelformet udhus, der indeholdt vognport, vogne og hestestald, samt brændselsrum til fast brændsel til det store stuehus's mange kakkellovne og komfuret i kælderen's smukke køkkenrum. Dengang kørte lægen jo altid ud til sine patienter i hestevogn og om vinteren i kane med bjælder på hestens manke, og alt det, hest og vogn og kanesager, skulle der god plads til.

På vinkelspidsen af det stråttækte tag var der en storkerede — et vognhjul med kviste, der tog sig så underlig tomt ud, fordi der kun sjældent kom storke og byggede videre på den. Kun når den nærliggende Købmandsgårds storkepar fik unger, så blev storkefatter smidt ud og havde reservebolig på lægens tag, mens storkemutter lærte sine unger at flyve ved at balancere hen ad tagryggen på en af den firelængede Købmandsgårds lange længer. Det ærgrede den gode fru dr. Schultz meget, at deres storkerede kun var

»reserve-storkebolig«!

Efter lægeboligen kom sagfører Koldborgs hus, nu revisorbolig og statsautoriseret revisionskontor, og det var ikke nær så stort, som det er nu, idet der senere er kommet en stor kvisttilbygning og tilbygning ud i haven.

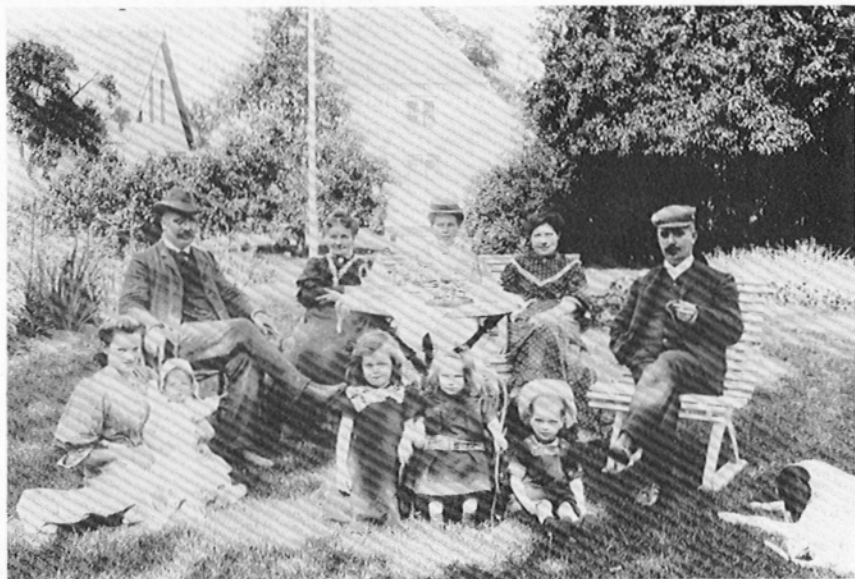
I det næste hus: Vestergade nr. 17, boede min far i sine sidste leveår, og her har min mand og jeg boet siden fars død i 1957. Det er et gammelt hus, hvor vi af boghandler Fjord Nielsen har fået oplyst, at Midtjyllands første »Folkebibliotek« blev startet. Af historien fremgår også, at indtil udskiftningen 1795 bestod selve Ringe kun af seks gårde og kroen, der lå mellem to åbne vandløb fra Kildevæld. Der var mange håndværkere, som alle boede på Assensvej og den strækning, der senere blev Vestergade. De havde alle et jordtilliggende og nogle sømål, som de drev ved siden af deres håndværk.

Efter Diskotek Jamaica, hvor en skræddermester Isaksen boede i mange år i begyndelsen af dette århundrede, kom man til den gamle Købmandsgård, hvor jeg er født og tilbragte min barndom og første ungdom. Til at begynde med var der i nr. 11 kun forretning med store butiksruder i den højre halvdel af den lange længe mod Vestergade. Haven strakte sig helt hen til skrædder Isaksen og mod nord gik den

helt hen bag den røde villa, som slet ikke var der i 1902. En nøddehæk afgrænsede pryd- og frugthave fra køkkenhave, og bag køkkenhaven lå marker, der skrånede lige ned til søen. Altsammen hørte til Købmandsgårdens jordtilliggende, der oprindeligt havde været to gårdarealer med en gammel firelænget gård på det ene areal. Den brændte 5. maj 1844 sammen med byens øvrige gårde. I 1841 fik Ringe sin første apotekerbevilling, og da blev der på

arealet (nu nr. 13) ud til gaden bygget en slags medicinalforretning, der samtidig blev brevsamlingssted og byens eneste kolonial- og brændevinshandel.

I 1857 kom en ny næringslov, der gav frihandel, og flere købmandsforretninger dukkede op. I Ringe købte en dygtig købmand Lund i 1861 Vestergade 11-13, dvs. de to gamle gårdarealer. Det lille medicinalhus på stedet blev revet ned, og i stedet blev der i Vestergade 11 op-

Familiebillede fra købmandsgårdens have (før den røde villa blev bygget). Fra venstre, siddende foran i billedet: barnepigen Frida, der senere blev gift med blikkenslager Gerhard Jensen. På skødet har hun købmand Knudsens datter, (denne artikels forfatter Ingeborg Bonding) med kusinerne Grethe og Ellen Knudsen, samt fætterten Erik Knudsen fra København. Siddende på stole bagved: købmand Alfred Knudsen med sin mor Ida Knudsen, fru Petra Marie (Mis) Knudsen og tante Marie, gift med farbror Knud Knudsen (yderst til højre). (Foto år 1907).

bygget byens første købmandsforretning, hvor købmand Lund skabte en stor forretning efter datidens forhold.

Ved Svendborgbanens åbning i 1876 udvidedes købmandsforretningen med korn- og foderstofhandel, og der byggedes tre længer til forretningslængen, så der blev en rigtig fire-længet gård med brolægning i midten, således at egnens bønder og håndværkere ikke længere behøvede at tage udenbys for at handle. Ringe havde dermed fået en rigtig købmandsgård efter datidens bedste mønster.

Det blev dog for stort for købmand Lund, og han solgte til firma J.J. Larsen, Fåborg, der med skiftende held og uheld drev forretningen ved bestyrere, indtil min far, købmand Alfred Knudsen overtog det hele, først fra 1902 til 1907 som bestyrer, derefter som selvstændig privat købmandsgård, både Vestergade nr. 11 med bagved liggende marker ned til søen, og desuden grunden på nr. 13, ligeledes med bagved liggende grunde ned til søen. På denne nabogrund byggede far i 1912 den store, røde villa (ved arkitekt Colding, Nyborg), hvor jeg havde min barndom og ungdom. Far opbyggede her i årene 1902-1922 en meget betydelig forretning, som han nedlagde, da han fik mulighed for at overtage Ringe Handelsetablissement på Algade 19. Denne for-

retning var gået tilbage under krigen 1914-18, og for at undgå en dygtig konkurrent besluttede far at købe forretningen.

Far fik lagt en servitut, så der ikke kunne oprettes en ny købmandsforretning i den gamle købmandsgård i Vestergade. Han tog dermed sine kunder med til den nye forretning i Algade, og det store område, de to gårdarealer, der hørte til købmandsgården, udstykkedes til de mange huse og hjem, der findes på jorderne i dag. Villaen beholdt vi dog frem til 1927, hvor det blev nødvendigt af praktiske grunde at flytte ovenpå forretningen i Algade i den derværende herskabelige lejlighed.

Villaen kom på forskellige hænder, indtil den i 1932 købtes af musikdirektør Sørensen og fru Valborg Sørensen, hvis datter, Esther — gift med overdyrlæge Axel Jensen, Esbjerg — arvede den efter Valborgs død. I dag bor barnebarnet, Merete Flint-Jensen i mit gamle barndomshjem.

På sine ældre dage flyttede far fra Algade tilbage til Vestergade, hvor han indtil sin død i 1957 boede i det hus i Vestergade 17, som jeg i dag har sammen med min mand, redaktør Chr. Bønding.

Mit barndomshjem i Vestergade var i mange år et festligt samlingssted for byens og egnens unge. Far lærte handel i Kerteminde hos male-

ren Johannes Larsens far i en gammel købmandsgård, og det var traditionerne herfra, han gerne ville tage med til Ringe. Selv var far skibskaptajnsøn fra København. Han gik på handelsskole 1893-94, var bogholder i Assens hos købmand Plum 1894-97, og i den tid blev han forlovet med min mor, præstedatteren Petra Marie Madelung fra Sandager præstegård. De fik en lang forlovelsestid, for han skulle kunne forsørge en kone, før han giftede sig. Fra Assens fortsatte han i Horsens hos købmand Mørck 1897-98, og endelig var han så — inden han slog sig ned i Ringe —

1898-1902 fire år i et grossistfirma i København.

Endelig i 1904 blev min far gift med sin ungdoms kærlighed Petra Marie (Mis) Madelung, som han havde været forlovet med siden 1897. Hendes far, den gamle pastor Georg Madelung, sagde til sin datter og svigersøn, at nu ville han gå af som præst, så hvis han skulle vie dem, måtte det være snart, og det skete så den 16/9 1904 fra præstegården i Sandager.

Det unge købmandspar flyttede så ind i den vestre halvdel af den lange længe til Vestergade, hvor der var forretning i den østre halvdel.

Foto fra huset Vestergade 17, hvor købmand Alfred Knudsen (siddende ved skrivebordet) tilbragte sine sidste år. I lænestolen fru Ingeborg Bønding (siddende), som bor i huset i dag sammen med sin mand, redaktør Chr. Bønding. (Foto år 1956).

De øvrige længer af købmandsgården indeholdt forskelligt interessant bohavede, som var behov dengang. I længen mod vest, syd-nord vendt, havde den ene gavl mod haven, og der var rum til haveredskaber og havemøbler og der var cykelskur etc. Fra gårdsiden var der i den lange længe 4 portdøre. I hestestalden var der lunt og godt med hestenes prusten og gumlen og hovenes tramp i lergulvet. Vi var mange daglige mennesker i den gamle købmandsgård. Der var kommis og tre læringe i butikken, kontordame og bogholder på kontoret, en bydreng, to gårdskarle plus familien: far, mor og fire børn plus stuepige, kokkepige og barnepige. Til daglig var vi 18 personer, og ofte var der en håndværker eller en repræsentant, så man blev let en snes mennesker.

Der var et muntret og virksomt liv i købmandsgården indtil august 1907. Da døde den unge købmandskone, min mor, i barselsseng fra min nyfødte bror, og min fortvivlede far, som hun havde været forlovet med i syv år og kun gift med i tre år. Han stod nu med ansvaret for to små børn, min nyfødte bror og mig selv, 1½ år gammel. Men livet skulle gå sin gang, og fars gode ven dr. Schultz, fik sin kusine hertil fra Aalborg, og hende giftede far sig med i 1909. De fik en søn i 1910, og i 1912 byggede far den røde villa

midt i den store have.

Mit hjem blev samlingssted for mange mennesker, ud over den snes, der direkte var beskæftiget i forretningen og villaen. Far var dygtig til at arrangere fester for byens og egnens unge. Der blev lavet skøjtefest på søen i måneskin og til fakler, og der blev ordnet slæde- og kaneture, som samlede mange mennesker. Om sommeren samledes hvert år i en årrække byens unge i Købmandsgården, Vestergade 11, og de unge drog herfra ud med deres cykler og madpakker. Far gav drikkevarerne, og disse blev sammen med madpakkerne pakket i en hestevogn, som kørtes af en af gårdskarlene. Således befriet for mad og drikke, kørte alle de unge glade afsted i klynger ud ad Assensvej med Nørresø som mål. Ankomsten hertil, pakkedes maden ud og der spistes, og bagefter blev der leg-et på grønsværen ved søen, eller man gik med hinanden eller sad og sludrede og nød den varme augustsol. Hen på eftermiddagen cyklede man hjem mod Ringe og ind til Købmandsgården, hvor der i den store have var dækket lange borde med papirduge, og så spiste man rødgrød under latter og skæmt. Om aftenen fortsattes på Ringe Hotel, hvor der blev danset til ud på de små timer.